

Дороги іншої не треба

ОЛЬГА ЧАПЛЯ

26 ЛИПНЯ 2023

Часом буває так, що не ми вибираємо дорогу, якою йдемо. Ні, йдеться не про примус, а таки про вільний свідомий вибір, хоча й зроблений не через нестримне прагнення пригод, підкорення світу, щоб і на людей подивитись, і себе показати, а скоріше всупереч — лишень через усвідомлення потреби цієї подорожі, через якесь таємне знання про те, що таки варто довіритися голосові, який кличе.

Theda Mimilaki

Via est vita

Дорога — це життя

Мені цікаво, чи апостоли хотіли стати апостолами. Здається, їх ніхто не питав. Принаймні так виглядає з оповіді євангеліста Марка: «Потім вийшов на гору й покликав тих, що їх сам хотів, і вони підійшли до нього. І він призначив дванадцятьох, щоб були при ньому, та щоб їх посилати із проповіддю» (Мк 3, 13-14). У цій цитаті мені хотілося підкреслити чи не кожне слово, бо всі вони надважливі. Єдине, щодо чого маю сумніви, — кількість покликаних. Марко впевнено заявляє: «Призначив він дванадцятьох». І далі перелічує імена цих «щасливчиків»: «Симона, якому дав ім'я Петро; Якова, сина Заведея, та Йоана, брата Якова, й дав їм ім'я Воанергес, у перекладі — Сини грому; Андрія, Филипа, Вартоломея, Матея, Тому, Якова, сина Алфея, Тадея, Симона Кананія, та Юду Іскаріота, що його і зрадив» (Мк 3, 16-19). Мені колись здалося, що цей список неповний, тож я дописала олівчиком «Ольгу, доньку Олега», хоча не маю звички щось писати у своєму Святому Письмі, та й не дуже приємно, чесно кажучи, бути вписаною після Юди.

Qui nescit orare, ascendat ad mare

Хто не вміє молитися, нехай вирушає в море [а ще краще — за океан]

Найщиріша і найбільш наполеглива молитва може бути пов'язана з відчуттям небезпеки. Як тривога (тепер варто додавати «повітряна»), то до Бога. Зазвичай ми звертаємося до Бога, коли попереду невідомість, обставини, які від нас не залежать, події, які не повністю можемо контролювати. Коли ми свідомі своєї слабкості, просимо допомоги у Сильного, єдиного Всемогутнього, — і це нормальна *natura rerum*¹.

Шлях — це завжди пригода, відкрита до непередбачуваностей, надто ж коли мандруєш ним наодинці. Згідно з бароковим світовідчуттям, земна частина нашого життя — це а priori самотня мандрівка. Життя — це не ступання по стійкій і знайомій земній тверді, а морська стихія. Стихія, яка рідко буває тихою, навіть якщо й називається Тихим океаном.

О прелестный мір! Ты мнѣ океан, пучина.

Ты мрак, облак, вихр, тоска, кручина.

Пісня 16 «Саду божественных пѣсней, прозябшего из зерн Священнаго Писанія» точно передає те, як маленька людина бачить світ-океан і як почувається в ньому. Мариністична тематика — чи не найулюбленіший бароковий спосіб говорити про життя. Барокове письменство сповнене образів-символів, які варто трактувати в екзистенційному ключі: море, океан, корабель, якір, вітри, берег. Певно, найяскравіше це показав той-таки Григорій Сковорода, починаючи притчу «Убогій жайворонок»:

Жизнь наша есть вѣдь Путь непрерывный. Мір сей есть великое Море всѣм нам плывущим. Он то есть Окіан. О! вельми немногими Щасливцами безбѣдно преплаваемый. На Пути сем встрѣчают Каменныя Скалы и Скалки. На Островах Сирены. Во глубинах Киты. По Воздуху Вѣтры. Волненія повсюду. От Каменей Претыканіе. От Сирен Прельщеніе. От Китов Поглощеніе. От вѣтров Противленіе. От Волн Погруженіе. Каменныя вѣдь Соблазны суть то Неудачи. Сирены суть то Льстивые Други. Киты суть то Запазушніи Страстей наших Зміи. Вѣтры, разумѣй Напасти. Волненіе, Мода и Суета Житейска...

Деколи — особливо у випробуваннях, хворобах і втратах — це море, як Іванові Маскимовичу, здається нам суцільною долиною плачу: «Мір сей удоли плачевной ест море». Такий час мав би стати благодатним для уроків молитви. Навіть якщо молитовний спектр починається з відвертих прохань про заступництво й переходить у вияв жалю за провини, завжди залишається градативний творчий простір для молитви вдячності і прослави. Море — синонім постійного руху, тож очікувано, що стан загубленості спроможний переходити у стан віднайденості: себе і сенсу своїх справ; спокій приходить на зміну страхові.

Ідентичне засвідчив Василь Григорович-Барський, коли, мандруючи, вперше мусив долати шлях морем:

Ми пливли супокійно весь той день, а вночі повіяв супротивний вітер, дуже сильний та поривчастий, і носило наш корабель, як Бог хотів, і вже гадали ми, що нам не жити, бо в корабель увіллялося багато води. Ми з іноком, будши малодушні, плакали й зітхали, чекаючи смерті, і волали до самого Господа Христа, щоб він порятував нас, і до святителя Христового Миколая, і до багатьох святих угодників Божих, аби врятували нас від згуби в морі. Згадали ми тоді, Богом ведені, слова царственого пророка: «Ті, хто по морю пливе кораблями, хто чинить зайняття своє на великій воді, — вони бачили чини Господні та чуда Його в глибині». Згадали ми тоді ж і таке просте прислів'я: qui nescit orare, ascendat ad mare.

Знаково, що псалом 107, віршем із якого молиться наш бароковий мандрівник, це не тільки

подяка за порятунок від різних життєвих небезпек, а й найбезкорисливіша форма молитви — прослава. Адже починається він словами «Хваліте Господа, бо добрий, бо милість його повіки». Як на мене, плідним може стати погляд на текст відомого псалма не у звичному перекладі з Септуагінти, а у версії з автентичнішої традиції — юдейської. У Тегілімі з коментарем рабина Шимшона Рафаеля Гірша знаходимо більш універсальні акценти:

*Ті, що плавають морем на кораблях, що здійснюють служіння у водах могутніх,
бачили вони діяння Бога і в безоднях Його чудеса.*

Говорив Він і здіймав бурю, підносив вали.

*Здіймалися вони до неба й опускались у глибину, і майже розплавлялася від болю
душа їхня.*

Кружляли й хитались, як п'яниця, не знайти було мудрості їхньої.

І скрикнули до Господа, тільки Він міг вивести їх із біди.

Тоді обернув бурю на безвітря, і хвилі вщухли.

І зраділи, що вщухли, і повів Він їх до мети жаданої.

Нехай визнають милість Бога і чудеса Його для синів людських.

Номо viator

Людина-мандрівник [чи людина-подорожник, якщо зберегти оригінальний латинський корінь і додати дрібку гумору]

Кожен із нас — паломник, навіть якщо (поки що) без пальмового гілля в руках — символу Перемоги. Кожного Господь веде до жаданої мети, до берега, тож кінець шляху кожного має бути увінчаний лавром.

Покликання людини — почути «Vade tecum!»² і піти. Не обов'язково розуміти, куди саме йдеш і що тобі приготовано. Василь Григорович-Барський, автор «Мандрів по святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік», учить просто довіритися (а нам відомо, що це часом найважче), бо:

Наскільки незбагненна премудрість Божа, така ж нез'ясовна Його турбота й піклування про нас: «Його суди — безодня велика», адже не лише правдиве благо, а й позірне зло Він приводить до доброго кінця. А до того ж Він так любить людей, що не лише тим, які шукають Його, а й тим, які ні про що добре не замислюються, не раз дарує Він велику благодать: сам я на власному досвіді це спізнав, бо ніколи й не

думав мандрувати такими далекими краями, і здійснити такий великий труд, і уникнути безлічі нещасть.

Іноді зауважуєш сильне відчуття чуда. Наприклад, коли бачиш зі свого острова гори-як-стіни і майже ніколи не тихий океан, дивні дерева і «ненормальних» птахів, тоді ловиш себе на думці, що вся ця прекрасність — подарунок: найкращий, бо створений власними руками спеціально для тебе, тільки для того, щоб ти це побачив і полюбив. І подякував. А потім до всього звикаєш. Але таки згадуєш добре відоме з дитинства: завжди можна попросити святого Миколая, чудотворця і покровителя мандрівників, щоб допоміг бачити чудеса Господні.

Легко чудуватися Божому провидінню й піклуванню, коли Він посилає тобі чудесних людей. Гарно бути серед своїх, серед тих, хто здатен зрозуміти попри різницю в мові, культурі, релігії, цінностях, та буває, що опиняєшся серед ворогів, яких нелегко робити друзями. Коли розумієш, що посланий із проповіддю, тобі треба тільки вибрати, що саме ти проповідуватимеш: Закон чи Благодать. А далі — *ora et labora*³!

Veni, vidi, scripsi [et vici] Прийшов, побачив, написав [і переміг]

Деякі апостоли мали особливе завдання — писати. Писати про те, що чули, і про те, що бачили, зокрема про подорожі (чи то інтелектуально-когнітивними, чи то географічними ландшафтами), єднуючи їх зі шляхами віри.

Одним із таких апостолів був наш першопроходець Данило Паломник. Його текст, відомий під назвою «Житъе и хожденъе Данила Русьскыя земли игумена», розповідає про подорож до Святої Землі, здійснену між 1106 і 1108 роком. Мандрівник детально, із топографічною точністю описував і навіть змальовував побачене. Трохи шкода, що на початку XII століття не було онлайн-трансляцій та інстаграму: може, це би полегшило Данилову звітність. Через шість століть за велику працю взявся Василь Григорович-Барський, якому теж довелося перемальовувати храми зі Святих Місць переважно Сходу, щоб візуально доповнити свій *opus magnum*. Більше пощастило, наприклад, Дзвінці Матіяш, бо вона вже могла до своєї книжки «Дорога Святого Якова» додати фотографії з паломницького шляху.

Прислухаймось до поради барокового мандрівника: «Розважливий читачу і уважний слухачу, відкинувши всілякі сумніви та вагання, озброївшись Божою вірою, надією і любов'ю, спонукайте й інших до цієї подорожі, спасенної для душі».

У такий чи сякий спосіб ми пишемо своє життя-ходіння. І не мусимо мандрувати до популярних чи не дуже святинь. Кожне місце освячене, адже створене з любови до нас. Добре дивитися на світ по-ігнатіянськи: шукати і знаходити Бога всюди й у всьому. Корисно часом віддалитися від дому, щоб дізнаватися правду про себе. Говорити правду про себе. І про свою Україну.

ОЛЬГА ЧАПЛЯ

26 ЛИПНЯ 2023

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**

Примітки

1. Природа речей.
2. Іди за мною!
3. Молись і працюй!